

Predpisovanje invalidskih vozičkov in njihova uporaba

Število uporabnikov invalidskih vozičkov je iz dneva v dan večje. Mnogim invalidom, posebno tistim, ki zaradi težke invalidnosti (paraplegia, dystrophia musculorum progressiva) sploh niso sposobni hoje niti z aparati niti z berglami, je voziček celo najvažnejši rehabilitacijski pripomoček. Njim je voziček edino sredstvo za gibanje, tako v stanovanju kot izven njega. Brez vozička so docela nepomični, privezani na posteljo in odvisni od tuje pomoči. Prav tako so jim v korist vozički tudi v bolnišnicah, rehabilitacijskih ustanovah in domovih za stare, ker z njimi vsaj deloma osamosvojimo nepomične invalide in osebju olajšamo težko fizično delo, kot je npr. dviganje in prenašanje bolnikov.

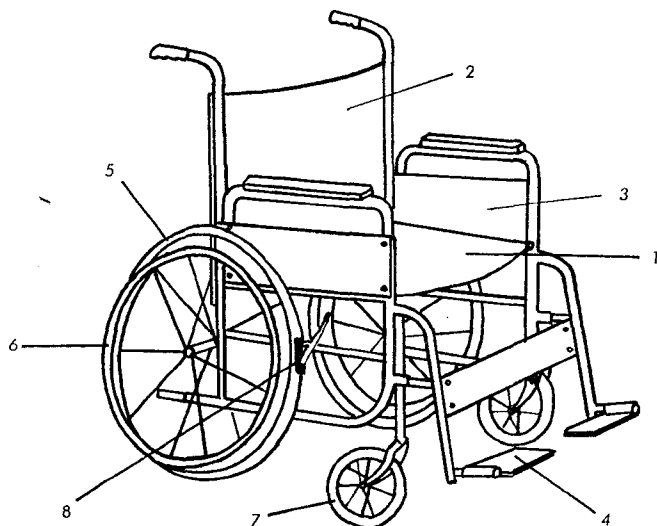
Na žalost ugotavljamo, da mnogi zdravstveni delavci ne vedo, da imamo razne tipe invalidskih vozičkov, ki so izdelani tako, da kar najbolje služijo pri različnih vrstah in stopnjah invalidnosti. Pogosto dobimo v roke naročilnico s predpisom: »en invalidski voziček«. Izbira je tako prepuščena invalidu, njegovim svojcem ali prodajalcu. Zato ni čudno, da se mnogo invalidov vozi z neprimernim vozičkom, ki je bodisi prevelik ali premajhen ter invalidu povzroča težave in bolečine ali pa mu je celo nevaren — skratka ni funkcionalen. Tak voziček invalidu čisto brez potrebe samo še povečuje težave. Zato bomo vsaj v glavnih obrisih opisali razne vrste vozičkov, njihovo funkcijo in postopek, po katerem pride invalid do takega pripomočka.

Invalidski vozički so nastali šele v novejšem času. Nekdaj so bogataše prenašali v nosilnicah, ki so jih pri takratnih slabih cestah manj tresle kakor vozički. Revnejše invalide so prenašali v naročju ali štiporamo ali prevažali v samokolnicah. Od XVI. stoletja dalje so začeli izdelovati vozičke, ki so bili že podobni današnjim, vendar so bili izdelani samo individualno za posamezne, bogatejše invalide. Tako tudi v ljubljanskem mestnem muzeju lahko vidimo voziček približno iz leta 1790, ki ga je skonstruiral in uporabljal baron Žiga Zois.

V našem stoletju smo postopoma prešli od individualne na serijsko, industrijsko proizvodnjo, ki omogoča hitrejšo izdelavo večjega števila vozičkov. S tem so se pocenili in postali dostopnejši tistim, ki jih potrebujejo. Obenem omogoča ta način izdelave oblikovanje raznovrstnih vozičkov, od najenostavnejših do takšnih, ki jih poganja električni ali bencinski motor. V zadnjem času je mogoče dobiti tudi vozičke, s katerimi se invalid lahko giblje po stopnicah.

Vrste invalidskih vozičkov

Glede na teren, po katerem se invalid pretežno vozi, delimo vozičke v **sobne** in **terenske**. Sobni voziček je lažji in ga invalid uporablja v stanovanju in na gladki cesti. Terenski voziček je čvrstejši, poganja in krmili pa ga invalid s stranskimi ročicami. Tak voziček je uporaben tudi na hrapavem terenu, torej na pesku, travi in makadamu.

1. Sedež
2. Hrbtni naslon
3. Stranica
4. Podnožnica
5. Pogonsko kolo
6. Pogonski obroč
7. Krmilno kolo
8. Zavora

Skica: Sestavni deli invalidskega vozička

Vozički so **zložljivi** ali **nezložljivi**. Zložljivi so nekoliko težji zaradi bolj zamotane konstrukcije, vendar so pripravnejši, ker zložene lahko spravimo v avtomobil in tudi v stanovanju zavzemajo manj prostora. Nezložljive vozičke uporabljamo predvsem v ustanovah in kadar je invalid telesno ali duševno toliko prizadet, da vozička ne more poganjati sam in potrebuje pomoč druge osebe. Pri nekaterih takih vozičkih lahko dvignemo sedež, pod njim je nameščena nočna posoda, tako da je uporaben tudi za sobno stranišče. Glede na različno postavo invalidov izdelujemo vozičke navadno v **treh velikostih**: ozke, srednje in široke.

Kolesa. Navadno ima voziček štiri kolesa: po dve pogonski in dve krmilni. Pogonski kolesi sta večji in s čvrsto osjo, da tečeta samo naravnost. Krmilni kolesi sta manjši in narejeni tako, da se lahko gibljeta tudi v stran, kar omogoča krmiljenje vozička.

Gume. Na platiščih pogonskih in krmilnih koles imamo dve vrsti gum: polne gume in zračnice. Polne so primerne za stanovanje in za ustanove, ker je zaradi manjšega trenja pogon lažji. Zračnice predpisujemo pri vozičkih, ki jih invalid uporablja tudi izven stanovanja, ker znatneje blaži sunke na neravnem terenu. Za pogon takega vozička je v rokah treba nekaj več moči.

Pogon. Invalid z zdravimi in krepkimi rokami poganja svoj voziček sam. Zato je na vsakem pogonskem kolesu pritrjen pogonski obroč, ki poleg drugega roke varuje tudi umazanije. Za osebe, ki same slabo prijemljejo (tetrapareze), so pogonski obroči opremljeni s čepi, da jim roke ne drsijo.

Invalidom, ki imajo tako slabotne roke, da vozička ne morejo poganjati sami, predpišemo električni voziček z elektromotroji, ki jih napaja akumulator pod sedežem. Električni tok takega akumulatorja poganja voziček približno 25 km daleč, nato ga zopet napolnimo iz navadnega stikala v stanovanju.

Invalidi, ki imajo zdravo samo eno roko (amputirani, hemiplegiki), imajo oba pogonska obroča na enem (desnem ali levem) kolesu. Tako lahko z eno samo roko poganjajo in krmilijo voziček.

Za daljše vožnje so v prodaji tudi nezložljivi, terenski vozički na pogon z bencinskim motorjem.

Sedež je lahko iz različnega materiala, vendar danes kljub nekaterim slabim lastnostim pretežno uporabljamo umetno usnje. Na ta sedež navadno položimo še zračnik ali kako drugo blazino.

Naslon sega do vrha lopatic. Tudi ta je izdelan običajno iz umetnega usnja. Pri pacientih z oslabelem mišičjem trupa in vratu (tetraplegiki, DMP) je včasih treba naslon zvišati tako, da nanj lahko nasloni tudi glavo.

Stranice ob sedežu so lahko pričvrščene ali snemljive. Poslednje so primerne za invalide, da se z vozička lahko presedejo na posteljo, stol, stranišče, avtomobil, kar je ob sneti stranici veliko lažje.

Podnožnice so lahko nepremične. Uporabljajo jih bolniki, ki imajo razgibane sklepe spodnjih končin. Če ima invalid rigidno koleno in mora ud iz kakega razloga imeti zvišan, mu predpišemo voziček z dviznimi podnožnicami.

Zavore so mehanične in delujejo z neposrednim pritiskom na pogonska kolesa. Potrebne so predvsem zato, da jih invalid zategne, kadarkoli vstane z vozička ali pa se usede vanj.

Dodatki. Na vozičke lahko pritrđimo različne dodatke, kot so delovna mizica, pepelnik, torbica za osebne predmete, stojalo za bergle itd.

Predpisovanje invalidskih vozičkov

Iz gornjega opisa vidimo, da imamo vrsto različnih kombinacij in možnosti, ko invalidu predpisujemo voziček. Na to moramo misliti posebno takrat, kadar gre za težjo invalidnost. V takih primerih invalida v naši ustanovi najprej testiramo, kar pomeni, da delovna terapevtka z invalidom preskusi različne tipe vozičkov in tako ugotovi, kateri mu najbolj ustreza. Predpisovalec mora poznati tudi invalidove socialne razmere. Vedeti mora, ali se bo lahko gibal v stanovanju, ali bo uporabljal voziček samo v stanovanju ali pa tudi na cesti. Tedaj ni vseeno, kakšna je cesta: asfalt, makadam, ravnina ali klanec. Končno moramo poznati tudi pravilnike o predpisovanju ortopedskih pripomočkov, v katerih je natančno navedeno, pri katerih vrstah in stopnjah invalidnosti ima invalid pravico do vozička.

Šele ko vse to ugotovimo, lahko predpišemo voziček. S tem pa naše delo še ni opravljeno. Invalid bo uporabljal voziček s pridom le, če ga bomo naučili ravnanja z njim. Vaditi ga moramo presedanja, vožnje po ravnem in po klancu, okoli vogalov in skozi vrata ter vsepovsod drugje, koder je potrebno, da bo voziček res postal sestavni del invalida. Končno moramo invalida poučiti tudi o tem, kako bo voziček vzdrževal, da mu bo čim boljše služil.